

Asia: VN/20350/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi alkoholilain muuttamisesta (panimoiden, tislaamoiden ja viinitilojen ulosmyyntioikeuden laajentaminen)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt Kilpailu- ja kuluttajavirastolta ("KKV") lausuntoa alkoholilain muuttamista koskevasta hallituksen esitysluonnoksesta. Esityksellä laajennettaisiin alkoholijuomien pientuottajien ulosmyyntioikeutta. Muutoksen myötä esimerkiksi pientislaamot saisivat mahdollisuuden myydä niiden valmistamia tuotteita valmistuspaikoilta suoraan kuluttajille. KKV kiittää mahdollisuudesta lausua ja toteaa lausuntonaan seuraavaa:

Hallituksen esitysluonnoksen mukaan alkoholijuomien pientuottajille mahdollistettaisiin niiden valmistamien tuotteiden myynti valmistuspaikoilta. Nykyisin voimassa olevan lain mukaiset tilaviini- ja käsityöläisolutpoikkeukset kumottaisiin, ja jatkossa laissa määriteltäisiin yksi pientuottajia koskeva poikkeus. Siten jatkossa myös väkeviä alkoholijuomia tuottavat pientuottajat voisivat myydä tuotteitaan valmistuspaikoilta. Laajennetun ulosmyyntioikeuden piiriin kuuluisivat enintään 100 000 litraa alkoholijuomia puhtaaksi alkoholiksi muutettuna kalenterivuoden aikana tuottavat valmistajat. Valmistuspaikalta saisi myydä kalenterivuoden aikana käymisteitse valmistettuja yli kahdeksan prosenttisia ja muulla tavoin valmistettuja yli 5,5 prosenttisia alkoholijuomia enintään 25 000 litraa puhtaaksi alkoholiksi muutettuna.

Esitysluonnoksen mukaisella ulosmyyntioikeuden laajentamisella olisi KKV:n arvion mukaan joitain positiivisia vaikutuksia. Ulosmyyntioikeuden laajentaminen voisi mahdollistaa kannattavan liiketoiminnan aiempaa useammalle tuottajalle, mikä voisi lisätä kilpailua alkoholijuomien tuotannossa. Tämä koskisi erityisesti sellaisten väkevien alkoholijuomien valmistusta, joita tuotetaan lähinnä Suomessa ja suomalaisille kuluttajille. Ulosmyyntioikeuden laajentaminen voisi myös lisätä paikallisesti kilpailua alkoholijuomien vähittäismyynnissä. Kilpailun lisääntyminen voisi hyödyttää kuluttajia laajempien valikoimien, halvempien hintojen ja paremman saatavuuden kautta.

Edellä kuvattuihin positiivisiin vaikutuksiin liittyy kuitenkin riski siitä, että ne lisäävät alkoholin kulutusta alkoholista aiheutuvia haittoja. Tätä riskiä voidaan kuitenkin esitetyn muutoksen tapauksessa pitää vähäisenä. Hallituksen esitysluonnoksen (s. 15) mukaan vuonna 2024 alkoholijuomien valmistuspaikan yhteyteen myönnetyissä vähittäismyyntipaikoissa myytiin alkoholia noin 0,1 prosenttia Suomen alkoholijuomien kokonaismyynnistä. Osuus suomalaisten alkoholin kokonaiskulutuksesta on tätäkin pienempi. Vaikka valmistuspaikoilta tapahtuva myynti esitysluonnoksen mukaisen muutoksen myötä jonkin verran kasvaisikin, olisi valmistuspaikoilta tapahtuvan myynnin osuus suomalaisten alkoholin kulutuksesta edelleen hyvin pieni. Lisäksi valmistuspaikoilta tapahtuvan myynnin kasvu olisi todennäköisesti vähintään osin siirtymää muista myyntikanavista.

KKV kiinnittää huomiota siihen, miten pientuottaja on esityksessä määritetty. Esitysluonnoksessa ulosmyyntioikeuden rajat on määritelty sekä vuotuisen tuotanto- että myyntimäärän perusteella. KKV katsoo, että voisi olla tarkoituksenmukaista käyttää näistä rajoista vain toista. Ulosmyyntioikeuden rajoittamiselle tuotantomäärän perusteella ei välttämättä ole kansanterveydellistä perustetta, sillä osa tuotannosta voi suuntautua ulkomaille. Kansalliset kansanterveyteen liittyvät tavoitteet olisi siten saavutettavissa pelkkää valmistuspaikalta tapahtuvan myynnin määrää sääntelemällä. Etenkin kun huomioidaan esityksen tavoite edistää kotimaisten alkoholivalmistajien elinkeinotoiminnan edellytyksiä, voisi pelkkään ulosmyyntimäärään perustuva rajoitus olla tarkoituksenmukaisempi.

KKV myös huomauttaa, että yritysten kokoon perustuvilla poikkeuksilla sääntelyssä voi olla yritysten kasvua hidastava vaikutus. Suomessa esimerkiksi arvonlisäverovelvollisuuden alarajan on havaittu vaikuttavan haitallisesti yritysten kasvuun. [1] Ranskassa puolestaan pieniin yrityksiin kohdistuvat työlaainsäädännön helpotukset ovat johtaneet siihen, että yritykset rajoittavat tarkoituksellisesti kasvuaan. [2] Esitetty tuotantomäärärajoitus voi johtaa siihen, että alkoholijuomien tuottajat pysyttelevät pienenä, vaikka niillä olisi potentiaalia kasvaa esimerkiksi ulkomaille suuntautuvan viennin kautta.

Esitysluonnoksesta ei myöskään käy ilmi, miten esitettyihin tuotanto- ja myyntimäärärajoituksiin on päädytty, eikä ole tehty tarkemmin selkoa siitä, miten ne suhtautuvat Suomessa nykyisin toimivien alkoholijuomien tuottajien tuotanto- ja myyntimääriin. Hallituksen esitysluonnoksessa (s. 11) kuvattujen tilastojen perusteella selvällä valtaosalla Suomessa toimivista alkoholijuomien tuottajista tuotantomäärä jää esitetyn ulosmyynnin tuotantorajan alapuolelle. Se ei kuitenkaan käy ilmi, kuinka lähellä suunniteltua ulosmyynnin tuotantorajaa toimijat ovat. Hallituksen esityksessä olisi syytä kuvata tarkemmalla tasolla nykyisten toimijoiden tuotanto- ja myyntimääriä suhteessa esitettyihin rajoihin. Näin saisi paremman käsityksen siitä, kuinka monelle toimijalle esitetyt rajat voivat muodostua kasvun esteeksi.

KKV tunnistaa, että jonkinlainen raja ulosmyyntioikeuteen on väistämättä oltava, jos Alkon vähittäismyyntiin yksinoikeus halutaan säilyttää. Ulosmyyntioikeuden rajaaminen pienimuotoiseen toimintaa lienee myös EU-oikeuden näkökulmasta välttämätöntä tilanteessa, jossa tiettyjen alkoholijuomien myynti on pääsääntöisesti sallittua vain Alkolle. KKV pitää hyvänä esitystä siitä, että

ulosmyyntioikeuden raja olisi kaikille pientuottajille määritetty samalla tavoin tuotetun ja/tai myydyn 100-prosenttisen alkoholimäärän perusteella. Tällainen raja kohtelee erilaisten juomien valmistajia tasapuolisesti ja edistää siten tasapuolista kilpailua.

KKV kiinnittää lopuksi huomiota siihen, että esitysluonnoksen mukaan ulosmyyntiä saisi harjoittaa vain valmistuspaikan yhteydessä olevassa myyntipaikassa. Tällainen rajoitus voi olla sekä kuluttajien että tuottajien näkökulmasta epätarkoituksenmukainen. Joidenkin toimijoiden tuotantopaikat voivat olla kuluttajien näkökulmasta huonossa paikassa ja esimerkiksi heikkojen joukkoliikenneyhteyksien varrella. Etenkin kun huomioidaan hallituksen esitysluonnoksessa mainittu tavoite maaseutu- ja aluematkailun sekä turismin edistämisestä ja maaseudun elinvoimaisuuden vahvistamisesta, voisi olla perustellumpaa sallia ulosmyynti yhdessä myyntipisteessä riippumatta siitä, sijaitseeko myyntipiste tuotantopaikan välittömässä läheisyydessä. Tarvittaessa myyntipisteen sijaintia voitaisiin kuitenkin rajata niin, että sen on sijaittava samalla alueella (esim. kunta tai maakunta), jossa tuotanto tapahtuu. Tällaisella muutoksella myyntipaikan voisi sijoittaa esimerkiksi jonkin paikallisen matkailukeskuksen yhteyteen. Tämä voisi olla matkailunedistämistavoitteen näkökulmasta perustellumpaa.

Kirsi Leivo Joel Karjalainen

Pääjohtaja Johtava asiantuntija

[1] Rauhanen, T., Harju, J. & Matikka, T. (2016). The effects of size-based regulation on small firms: evidence from VAT threshold. VATT Working Papers 75. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2018042618619>

[2] Garicano, L., Lelarge, C. & Van Reenen, J. (2016). Firm Size Distortions and the Productivity Distribution: Evidence from France. American Economic Review 106(11), s. 3439–3479. <https://doi.org/10.1257/aer.20130232>

Karjalainen Joel
Kilpailu- ja kuluttajavirasto